

ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ (Ιούνιος 2003)

Συγγραφέας: ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Με την υιοθέτηση του Πρώτου Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον στις αρχές της δεκαετίας του '70 αρχίζει να διαμορφώνεται η πολιτική της Κοινότητας για το περιβάλλον. Η προστασία του θεσμοποιείται πάντως στο επίπεδο των καταστατικών κειμένων της για πρώτη φορά το 1986 με την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, ενώ στη συνέχεια εμπλουτίζεται και ενισχύεται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1991) και στη Συνθήκη του Αμστερνταμ (1997). Στην τελευταία μάλιστα η αρχή της αειφόρου ανάπτυξης αναγορεύεται σε θεμελιώδη αρχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι διατάξεις που ενσωματώθηκαν διαδοχικά στις Καταστατικές Συνθήκες (άρθρα 174-176) συνθέτουν ένα συνεκτικό σύστημα για την ανάπτυξη της πολιτικής και των δράσεων της Ένωσης στο περιβάλλον και για την αντιμετώπιση συναφών προβλημάτων. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η καθιέρωση της αρχής της αειφόρου ανάπτυξης συνδυάστηκε άρρηκτα με την αρχή της ενσωμάτωσης, ώστε η περιβαλλοντική πολιτική να διαχέεται σε όλες τις τομεακές πολιτικές της Ένωσης και να προσδιορίζει το περιεχόμενό τους.

Μετά την παρέλευση δεκαεφτά περίπου χρόνων έχουν ωριμάσει πια οι συνθήκες για την επανεξέταση της θέσης της περιβαλλοντικής πολιτικής στο ενωσιακό σύστημα. Η ευκαιρία που προσφέρεται με τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Συντάγματος είναι πράγματι μοναδική. Με γνώμονα το κεκτημένο των Καταστατικών Συνθηκών, τη νομολογιακή επεξεργασία των περιβαλλοντικών διατάξεων και τις σημαντικές εξελίξεις που συντελέστηκαν διεθνώς πρέπει να συζητήσουμε εκ νέου την προστασία που απολαμβάνει το περιβάλλον και τη θέση της αειφόρου ανάπτυξης στο υπό διαμόρφωση Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Την ανάγκη αυτή καθιστούν ανάγλυφη αφενός η αγωνία για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας του πλανήτη και αφετέρου οι επεξεργασίες στην επιστήμη που οδήγησαν στην ανάδειξη νέων αντιλήψεων. Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι η ευαισθητοποίηση και η ενεργοποίηση της κοινωνίας των πολιτών ωθούν στη διεύρυνση του καταλόγου των προς αντιμετώπιση θεμάτων και στην αναβάθμιση της αειφόρου ανάπτυξης.

Η απάντηση στα προβλήματα αυτά ανατέθηκε στη Συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης. Η Συνέλευση επωμίσθηκε την ιστορική ευθύνη να εκπονήσει το σχέδιο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, ενώ η οριστική αποδοχή του παραμένει έργο της Διακυβερνητικής Διάσκεψης. Οι εργασίες της Συνέλευσης έχουν ήδη ολοκληρωθεί, απομένει δε η υιοθέτηση του σχεδίου από την Ολομέλειά της και η υποβολή του έπειτα την 20ή Ιουνίου 2003 στη Σύνοδο Κορυφής της Θεσσαλονίκης. Στη νέα δομή του Συντάγματος περιβαλλοντικές διατάξεις συναντώνται σε περισσότερα σημεία: στον πρώτο τίτλο για τον ορισμό και τους σκοπούς, στον τίτλο για τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και στον τίτλο για τις πολιτικές.

Από τις διατάξεις του σχεδίου Συντάγματος πρέπει να επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον μας κατά πρώτο λόγο σε όσες προσφέρουν προστιθέμενη αξία στην προστασία του περιβάλλοντος και την αειφόρο ανάπτυξη. Οι σημαντικότερες είναι οι παράγραφοι 3 και 4 του άρθρου 1. Στην παράγραφο 3 η αειφόρος ανάπτυξη αναγορεύεται σε σκοπό της Ένωσης και υπογραμμίζεται η ανάγκη υψηλού επιπέδου προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος, ενώ αναφορά γίνεται και στη διαγενεακή αλληλεγγύη. Εξάλλου, στην παράγραφο 4 η Ένωση δεσμεύεται να συμβάλλει στην αειφόρο ανάπτυξη σε παγκόσμια κλίμακα.

Νέες είναι οι δύο τελευταίες διατάξεις. Η διαγενεακή αλληλεγγύη ως σκοπός της Ένωσης έχει ευρύτερη εμβέλεια, δεν υπάρχει όμως αμφιβολία ότι σε απώτερη αλλά απτή αναγωγή προσδιορίζει και την αειφόρο ανάπτυξη. Εξάλλου, η συμβολή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης σε παγκόσμια κλίμακα απηχεί τις νεότερες αντιλήψεις της διεθνούς περιβαλλοντικής πολιτικής και υπογραμμίζει την ανάγκη «μακροπρογραμματισμού» για την επίλυση των σωρευμένων και εκρηκτικών περιβαλλοντικών και αναπτυξιακών προβλημάτων του πλανήτη. Αντίθετα, οι άλλοι ορισμοί επαναλαμβάνουν καταρχήν διατάξεις. Η αειφόρος ανάπτυξη μετατρέπεται πάντως από αρχή σε σκοπό. Η αλλαγή αυτή δεν αφήνει εκ πρώτης όψεως αλώβητη την κανονιστική λειτουργία της αειφόρου ανάπτυξης. Το ισοζύγιο φαίνεται πάντως, ως ένα βαθμό, να ισοσκελίζεται με τον επόμενο ορισμό που αποβλέπει σε ένα υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος και στη βελτίωση της ποιότητάς του.

Δεν είναι ακόμη βέβαιο, αν η Διακυβερνητική Διάσκεψη θα αποδεχθεί τις περιβαλλοντικές διατάξεις του σχεδίου της Συνέλευσης με τη σημερινή τους διατύπωση. Δεν είναι επίσης εύκολο να προβεί κανείς συνολικά σε εκτιμήσεις για την

Νόμος και Φύση

Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη
<https://nomosphysics.org.gr>

ποιότητα του νέου υπό διαμόρφωση περιβαλλοντικού Συντάγματος της Ένωσης, καθώς η σχετική διεργασία δεν έχει ολοκληρωθεί. Απομένουν λοιπόν χρόνος για την κριτική θεώρηση των προτάσεων του σχεδίου και περιθώρια για τη βελτίωσή του. Το τελικό αποτέλεσμα, χωρίς να θέτει σε αμφισβήτηση το ενωσιακό κεκτημένο που διαμορφώθηκε ως τώρα, πρέπει, με την ενεργοποίηση όλων των οικολογικά ευαίσθητων κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων, να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες των ευρωπαϊκών λαών και στις απαιτήσεις της εποχής.